

CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH VÀ VẤN ĐỀ XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC Ở VIỆT NAM

VŨ THỊ PHỤNG

"Vấn đề cơ bản của mọi cuộc cách mạng là vấn đề Chính quyền Nhà nước" - Đó là luận điểm nổi tiếng của Lênin.

Ở Việt Nam, sau ngày cách mạng tháng Tám thành công, lần đầu tiên trong lịch sử dân tộc, nhà nước kiểu mới - Nhà nước của nhân dân lao động do Đảng Mác - Lênin lãnh đạo - đã được thành lập. Việc tìm hiểu những tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vấn đề xây dựng Nhà nước Việt Nam sẽ không chỉ giúp chúng ta thấy được những cống hiến to lớn của Người mà từ đó chúng ta cũng có thể góp phần vào sự nghiệp xây dựng và củng cố nhà nước của chúng ta trong giai đoạn hiện nay.

I. Chủ tịch Hồ Chí Minh - Người đặt nền móng đầu tiên cho việc xây dựng một nhà nước kiểu mới ở Việt Nam

Việt Nam vào những năm cuối thế kỷ thứ XIX đầu thế kỷ XX, đang ở trong thời kỳ khủng hoảng xã hội về mọi mặt. Nhà nước phong kiến Việt Nam, mà hiện thân lúc đó là triều đình nhà Nguyễn, đã bộc lộ tất cả những mâu thuẫn và hạn chế của nó, đã tỏ ra lỗi thời không chỉ trong trào lưu chung của thế giới mà còn ở ngay trong lòng xã hội Việt Nam. Chính vì thế, nhiều hệ tư tưởng mới đã xuất hiện ngoài mục đích đánh đuổi ngoại xâm và lật đổ chế độ phong kiến, những nhà tư tưởng còn đi tìm một mô hình mới về nhà nước. Nhưng có thể nói trước Hồ Chí Minh, ở Việt Nam chưa có một mô hình nhà nước nào định hình và đứng vững.

Cũng trong thời điểm đó, Nguyễn Ái Quốc - rất khâm phục những nhà yêu nước đương thời nhưng cũng không đồng tình với con đường cứu nước mà họ đề xướng. Người quyết tâm đi tìm con đường khác. Những năm bôn ba ở nước ngoài đã giúp Nguyễn Ái Quốc nhận thức hai vấn đề quan trọng về nhà nước:

- Một là bản chất thối nát, xấu xa, lạc hậu của nhà nước tư sản, phong kiến.
- Hai là, sự xuất hiện của Nhà nước kiểu mới ở Nga sau cách mạng tháng Mười đã cho chúng ta thấy một mô hình nhà nước mới mà Người mơ ước sẽ được thiết lập ở Việt Nam.

Có thể nói, từ hai nhận thức cơ bản trên đây, đồng chí Nguyễn Ái Quốc đã làm tất cả để chuẩn bị cho sự nghiệp giải phóng dân tộc, vừa chuẩn bị cho việc thiết lập một nhà nước kiểu mới.

Việt Nam. Trong cuốn "Đường Cách mệnh", Người đã chỉ ra rằng: nước ta cũng cần phải tiến hành cuộc cách mạng - đó là "giai cấp cách mạng như công nông Nga đuổi tư bản và giành lấy quyền lãnh đạo (là giành lấy chính quyền) năm 1917" (1). Cũng chính trong tác phẩm này, Người đã phác họa cho nhân dân ta thấy chân dung của chính quyền Nhà nước mới được thành lập sau cách mạng tháng Tám. Đó là "chính phủ công nông binh, phát ruộng đất cho dân cày, giao công xưởng cho thợ thuyền... ra sức tổ chức kinh tế mới . . ." (2). Đó đồng thời cũng là ước mơ và mục đích phấn đấu của nhân dân Việt Nam, của nhân dân Việt Nam và Người khẳng định rằng Cách mạng Nga là tấm gương cho Cách mạng Việt Nam, rằng chúng ta cần "theo chủ nghĩa Mác Khắc Tư và Lênin" (3). Sau khi thành lập Đảng cộng sản Việt Nam, ngay trong văn kiện đầu tiên, bản "Chính cương vắn tắt của Đảng", Người cũng đã nêu lên những mục đích của cách mạng Việt Nam, trong đó vấn đề "dựng ra chính phủ công nông binh" được Người nhấn mạnh. Ngoài ra vấn đề này cũng còn được Người nói đến trong "lời kêu gọi" nhân dịp thành lập Đảng (tháng 2/1930). Từ đó, với tư cách là người lãnh đạo Cách mạng Việt Nam, Người đã chăm chú theo dõi và chỉ đạo từng bước cuộc đấu tranh giành chính quyền của Đảng ta và nhân dân ta, từ việc ủng hộ cuộc đấu tranh của nhân dân Xô Viết Nghệ Tĩnh cho đến việc lãnh đạo thành lập Mặt trận Việt Minh và các Ủy ban nhân dân cách mạng, các Ủy ban hành chính trong những ngày chuẩn bị tổng khởi nghĩa tháng Tám - 1945. Mỗi một bước đi vững chắc sáng tạo trong quá trình đấu tranh giành và xây dựng chính quyền của cách mạng nước ta, đều đóng góp vai trò lãnh đạo của Người, và chính những bước đi ấy đã là những hòn đá tảng đặt nền móng cho nhà nước mới, được thành lập sau ngày cách mạng tháng Tám thành công. Ngày 2-1945, với tư cách là Chủ tịch của Chính phủ lâm thời, Người đã "trình trọng tuyên bố với thế giới" sự ra đời của một Nhà nước mới - Nhà nước Việt Nam dân chủ cộng hòa.

II. Tính giai cấp và tính dân chủ xã hội chủ nghĩa - những vấn đề quyết định bản chất của nhà nước ta - luôn luôn được Chủ tịch Hồ Chí Minh chăm lo, xây dựng

Đây là những vấn đề quan trọng và mang tính chất quyết định tới bản chất của nhà nước mới, đã được Chủ tịch Hồ Chí Minh vận dụng trong suốt quá trình lãnh đạo cách mạng và xây dựng chính quyền Nhà nước ở nước ta.

Trong các tác phẩm của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn luôn nhấn mạnh vai trò lãnh đạo của Đảng cộng sản Việt Nam đối với Nhà nước - Vai trò của một "Đảng cầm quyền" trong việc đề ra đường lối cơ bản của cách mạng. Trong "báo cáo về dự thảo hiến pháp sửa đổi" - năm 1959, khi nói về bản chất và nội dung giai cấp của Nhà nước ta, Người đã khẳng định: "Nhà nước của ta thành lập sau cách mạng tháng Tám đã là nhà nước dân chủ nhân dân do giai cấp công nhân lãnh đạo" (Chúng tôi tin mạnh - VTP) (5), và người nhắc nhở "Cần phải tăng cường không ngừng sự lãnh đạo của giai cấp công nhân đối với Nhà nước dân chủ nhân dân". (4)

Bản chất giai cấp của nhà nước ta không chỉ thể hiện ở sự "Chuyên chính với kẻ thù" mà còn thể hiện ở tính chất "Dân chủ với nhân dân" - có thể nói tính chất dân chủ xã hội chủ nghĩa của nhà nước ta là vấn đề quyết định tới bản chất ưu việt, tới sự khác nhau giữa nhà nước vô sản với các hình thức nhà nước bóc lột khác. Về vấn đề này, Chủ tịch Hồ Chí Minh không chỉ khẳng định rằng đối với kẻ

thù của cách mạng, chúng ta "Không thể có một thỏa hiệp nào, một nhượng bộ nào", mà Ng
đặc biệt chú ý chăm lo, xây dựng để Nhà nước ta thực sự là một Nhà nước "Dân chủ với nhân

Xuất phát từ tư tưởng cơ bản: "Nước lấy dân làm gốc" (5) vấn đề dân chủ xã hội chủ ngh
Chủ tịch Hồ Chí Minh đề cập tới với những quan điểm chủ yếu sau đây:

- Trước hết, nhà nước của ta phải là đại biểu chân chính của nhân dân, do nhân dân trực
ra thông qua chế độ bầu cử trực tiếp, phổ thông và bỏ phiếu kín. Khi nhà nước đã do dân
nhân dân sẽ thực hiện quyền làm chủ của mình thông qua nhà nước. Hay nói khác đi, nhân
quyền kiểm tra công việc của nhà nước. Đó là một vấn đề cực kỳ quan trọng. Chủ tịch Hồ C
chỉ rõ: "Chế độ của ta là chế độ dân chủ, nhân dân là chủ, chính phủ là đầy tớ của nhân dân, n
có quyền đôn đốc và phê bình chính phủ. Chính phủ thì việc to, việc nhỏ đều nhằm mục đích
nhân dân".

- Chính vì nhà nước của ta do nhân dân bầu ra, cho nên như Hồ Chủ tịch đã khẳng địn
đích to lớn nhất của nhà nước là phục vụ lợi ích của nhân dân. Trong bức thư đầu tiên gửi các
ban nhân dân các tỉnh, huyện, làng, Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: "Các cơ quan của Chính ph
là đầy tớ của dân, nghĩa là để gánh vác việc chung cho dân, chứ không phải để đè đầu dân... Vì
lợi cho dân ta phải hết sức làm, việc gì có hại cho dân ta phải hết sức tránh" (6). Người c
mạnh: trước hết nhà nước phải luôn luôn và hết sức chăm nom đến đời sống của nhân dân
vậy, mỗi cán bộ làm việc trong các cơ quan nhà nước phải đi sâu, đi sát, phải quan tâm đến đ
đến những khó khăn và nguyện vọng của nhân dân. Chủ tịch Hồ Chí Minh còn nói: Cán bộ
trước cái lo của dân, vui sau cái vui của dân.

- Nhưng nếu nhà nước chỉ chăm nom tới đời sống của nhân dân thôi thì không đủ. Mu
được điều đó, nhà nước còn phải biết huy động, tổ chức và lãnh đạo quần chúng nhân dân. N
khi nhà nước Việt Nam dân chủ cộng hòa được thành lập, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã kêu gọi
chính quyền có biện pháp tổ chức lãnh đạo nhân dân diệt giặc đói, giặc dốt và giặc ngoại xâm.
nói "Những Ủy ban phụ trách các địa phương phải biết cách tuyên truyền, biết cách giải thích
nấy đều hiểu rõ, đều thực hành" (7).

- Tính dân chủ XHCN còn được Chủ tịch Hồ Chí Minh đề cập tới trong mối quan hệ m
giữa nhà nước và nhân dân. Người nói: Chính phủ thì việc to việc nhỏ đều nhằm mục đích p
lợi ích của nhân dân. Vì vậy, nhân dân lại có nhiệm vụ giúp đỡ chính phủ... để chính phủ là
nhiệm vụ mà nhân dân giao phó. Mối liên hệ này được thể hiện qua hai mặt:

Nhà nước phải chịu trách nhiệm trước nhân dân về những công việc của mình. Mọi chủ
chính sách và hoạt động của Đảng và Nhà nước đều lấy lợi ích của Nhân dân làm mục đích.

Nhân dân cần thể hiện quyền làm chủ của mình. Không chỉ ở việc chấp hành mọi chủ
chính sách của Nhà nước mà còn phải tích cực ủng hộ nhà nước bằng cách hăng hái tham
phong trào cách mạng, bàn bạc và góp ý, tránh ý lại vào nhà nước.

Có thể nói, Chủ tịch Hồ Chí Minh là tấm gương sáng trong vấn đề thực hiện dân chủ v
dân.

Hiệu lực quản lý của nhà nước phải không ngừng được nâng cao - đó là điều kiện để đảm bảo tồn tại và phát triển của nhà nước XHCN ở Việt Nam

Nhà nước muốn hoàn thành nhiệm vụ to lớn của mình, muốn huy động mọi lực lượng to lớn của nhân dân thì phải không ngừng nâng cao hiệu lực quản lý của mình. Với tư cách là một nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn luôn quan tâm tới vấn đề này. Người nhấn mạnh nhân dân thực hiện quyền làm chủ của mình thông qua các cơ quan Nhà nước, vì vậy Nhà nước phải xứng đáng với lòng tin tưởng và sự hy sinh của chiến sĩ đồng bào⁽⁸⁾. Muốn Nhà nước, cần phải không ngừng nâng cao vai trò và vị trí của các cơ quan quyền lực như Quốc hội, Mặt trận dân tộc thống nhất và các cơ quan khác. Người chỉ rõ: bên cạnh việc thực hiện các chủ trương, biện pháp, chúng ta còn phải thường xuyên "Chấn chỉnh bộ máy chính quyền từ dưới lên trên... từ dưới lên" (9). Đó là một công việc không được lơ là, có như vậy các cơ quan Nhà nước mới sửa chữa, khắc phục những thiếu sót khuyết điểm của mình. Trong rất nhiều bài nói, bài viết, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn luôn nhấn mạnh: Muốn hoàn thành tốt nhiệm vụ thì Nhà nước phải ra kế hoạch thật tốt, khi đặt ra kế hoạch phải "Nhìn xa thấy rộng, tỷ mỉ và chu đáo". Nhưng kế hoạch có kế hoạch 10 phần, biện pháp cụ thể phải 20 phần, chỉ đạo thực hiện sát sao phải 30 phần" mới ra muốn hoàn thành kế hoạch, "Các Bộ, các Ban ở trung ương phải phối hợp chặt chẽ với các địa phương, nhà máy, nông trường"⁽¹¹⁾ và phải thường xuyên kiểm tra, đôn đốc.

Trong lĩnh vực này, một vấn đề nữa được Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm - đó là vấn đề xây dựng đội ngũ cán bộ - Những con người trực tiếp làm việc trong các cơ quan nhà nước hàng ngày tiếp xúc với nhân dân. Về đào tạo cán bộ, Người không chỉ căn dặn Chính phủ quan tâm đến việc mở trường, mở lớp, phát triển giáo dục và khoa học kỹ thuật, mà còn chỉ đạo Chính phủ phải tôn trọng và "Chú ý đến việc giúp đỡ anh em trí thức"⁽¹²⁾. Đối với đội ngũ cán bộ, Người luôn luôn căn dặn phải không ngừng "Nâng cao đạo đức cách mạng", "Cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư" phải "Tiết kiệm thời giờ, sức lao động, tiền của v.v..." phải "chống tham ô, lãng phí, bệnh quan liêu... coi đó là kẻ thù của nhân dân, của Chính phủ". Suốt cuộc đời mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn luôn là tấm gương sáng và mẫu mực về đạo đức cách mạng để chúng ta học tập và noi theo.

Chúng ta nhận thấy rằng: quá trình hình thành và phát triển của nhà nước ta, trước kia là nhà nước của nhân dân và ngày nay là Nhà nước Cộng hòa XHCN Việt Nam đã chứng minh những tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vấn đề Nhà nước. Đặc biệt trong tình hình hiện nay, chúng ta đang tiến hành công cuộc đổi mới về mọi mặt, thiết nghĩ việc học tập và làm theo những bài học của Người càng có ý nghĩa thiết thực và bổ ích.

CHÚ THÍCH

1. Hồ Chí Minh. Toàn tập, tập 2, NXB Sự thật, 1981, tr. 183
- 2, 3. Hồ Chí Minh. Toàn tập, tập 2, NXB Sự thật, 1981, tr. 206-207.
- 4, 5. Hồ Chí Minh. Tuyển tập, tập II, sđd. tr. 127.
6. Hồ Chí Minh. Tuyển tập, tập I. Sđd. Tr. 370
7. Hồ Chí Minh. Tuyển tập, tập I. Sđd. Tr. 377
8. Hồ Chí Minh. Tuyển tập, tập I. Sđd. Tr. 517
9. Hồ Chí Minh. Tuyển tập, tập I. Sđd. Tr. 455
10. Hồ Chí Minh. Tuyển tập, tập II. Sđd. Tr. 360
11. Hồ Chí Minh. Tuyển tập, tập II. Sđd. Tr. 194
12. Hồ Chí Minh. Tuyển tập. tập I. Sđd. Tr. 537